

اصولاً آیا شرکت در انتخابات و رأی دادن کار دینی و عبادت است ؟

از دیدگاه اسلام، دین مجموعه به هم پیوسته‌ای از باورها و اندیشه‌های برگرفته از وحی الهی در رابطه با جهان، انسان و جهان پس از مرگ است که هدف آن هدایت انسان به سوی روشی بهتر زیستن و کامل‌تر شدن است.

مرحوم علامه جعفری (ره) می‌گوید: «هر حقیقت و پدیده‌ای که برای تنظیم و اصلاح حیات انسانی در ارتباط چهارگانه (ارتباط انسان با خویش، ارتباط انسان با خدا، ارتباط با جهان هستی و ارتباط انسان با هم نوع خویش) قابل بهره‌برداری باشد، از دیدگاه اسلام جزء دین محسوب می‌شود. [۱]

انسان در قبال خدا وظایفی دارد که آن وظایف عبارتند از:

۱. عبادت‌های فردی: که مربوط به فصل عبادات می‌باشد: طهارت، نماز، زکوات، خمس، روزه، اعتکاف و که از واجبات عبادی می‌باشد که هر انسان مسلمانی باید آن را انجام دهد.

۲. عبادت‌های غیر فردی (اجتماعی)، که شامل بقیه فصول فقهی می‌باشد از جمله، احکام اجتماعی حقوقی، سیاسی، اجتماعی که عبادت‌های جمعی به شمار می‌آیند. و آنچه محل بحث است مشارکت سیاسی است که در اسلام دین از سیاست جدا نیست و سیاست بمنزله عبادت می‌باشد، امام خمینی (ره) می‌فرماید: «در اسلام آن قدر آیه و روایت که در سیاست وارد شده است، در عبادات وارد نشده است. شما پنجاه و چند کتاب فقه را ملاحظه کنید، هشت تایش کتابی است که مربوط به عبادات است، باقیش مربوط به سیاست و اجتماعات و معاشرت و این طور چیزهاست. ما همه آن‌ها را گذاشتیم کنار و یک بعد را، یک بعد ضعیفش را، گرفتیم.» [۲]

مرحوم محقق حلی نویسنده کتاب شرایع الاسلام (و بسیاری از فقهای دیگر) احکام فقهی را به چهار قسم اصلی یعنی: عبادات، عقود، ایقاعات و احکام مشتمل بر ۴۸ باب تقسیم کرده است که فصل مربوط به عبادات تنها شامل ده باب می‌شود. [۳]

نگاهی به عناوین دهگانه نشان می‌دهد که بسیاری از آن‌ها نیز منحصر، به رابطه فرد با خدا نمی‌باشد بلکه مستقیم و یا غیر مستقیم ناظر به احکام مربوط به جنبه‌هایی از روابط اجتماعی هستند و صرفاً از آن جهت که قصد قربت شرط صحت آن‌ها بوده است در زمره عبادات شمرده شده‌اند. ضمن آن

که حتی در مورد باب‌هایی همانند طهارت و نماز که در فصل عبادات آمده است نیز جنبه‌های اجتماعی متعددی را می‌توان یافت که تشریح آن‌ها نیز ملحوظ شارع مقدس بوده است .

بدیهی است که احکام مندرج در ذیل سه فصل عقود و ایقاعات و احکام ناظر به وظایف فرد نسبت به دیگران (فرزند، خانواده، جامعه، حکومت، طبیعت) و مربوط به حقوق اجتماعی و آداب معاشرت و آئین کسب و تجارت و دیگر روابط اقتصادی و احکام مربوط به دادرسی و اقامه حدود وظایف حکومت در قبال افراد و جامعه می‌باشد.

نگاهی گذرا به قرآن کریم نیز گویای این است، که انسان باید به ارتباط خود با انسان‌های دیگر در مناسبات اجتماعی اهمیت دهد. این قضیه آنقدر مهم است که حتی بعضی از سوره‌های قرآن تماماً یا بخش اعظم آن در راستای همین ارتباط بوده است. [۴] اساساً در بینش توحیدی اسلام هیچگاه دنیا و آخرت در برابر یکدیگر قرار ندارند تا رفتارهای مربوط به جنبه‌های دنیایی زندگی انسان‌ها را بتوان از مسایل عبادی و معنوی جدا کرد. و لذاست که امام خمینی بارها فرموده‌اند که اسلام همه‌اش سیاست است و سیاستش عین عبادت و عبادتش عین سیاست. در بینش دینی، مسلمان مکلف است از قانون خدا در همه رفتارهای ارادی خود پیروی کند و دین اسلام آیات قرآنی و احادیث و سیره عملی معصومین — علیهم السّلام — و آراء بزرگان دین با رهبانیت و گوشه‌گیری و عزلت به شدت مبارزه کرده است و از این روست که در زبان آیات و روایات اخلاقی، جهاد، تلاش و کار و کسب و نیایش و خدمت به خلق خدا و هر حرکتی که انسان مؤمن با انگیزه الهی و بر طبق احکام او انجام دهد عبادت (به معنای عام) است و گاه شود که اثر یک حرکت اجتماعی نزد خداوند بارها مطلوبتر از صدها ذکر و نیایش باشد .

چنانکه پیامبر اکرم — صلی الله علیه و آله — فرمودند: «ضربة علیّ يوم الخندق افضل من عبادة الثقلين» و این منطق یک مسلمان واقعی است که «انّ صلوتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین» جامعیت دین اسلام یکی از علل گسترش روزافزون آن می‌باشد. واقعیت این است که یکی از اساسی‌ترین عوامل صف‌بندی دولت‌های غربی و آمریکا و بلوک الحادى کمونیسم (قبل از فروپاشی) در مقابل انقلاب اسلامی ایران همین مطلب است که اسلام تنها یک آیین عبادی و فردی نیست. پیامبر اکرم — صلی الله علیه و آله — از نفی شرک و کوشش در مقابل هر چه غیر خداست آغاز می‌شود (لا اله الا الله) و به مرحله پذیرش آگاهانه احکامی می‌رسد که هیچ زمینه‌ای از رفتارهای فردی و خانوادگی و اجتماعی بشر را فروگذار نکرده است. برای اثبات این مدعا کافی

است فهرست عناوین ابواب مجموعه‌های روایتی (همانند اصول و فروع کافی، بحارالانوار، وسایل الشیعه و...) ملاحظه شود و موضوعات مطروحه در قرآن کریم مورد توجه قرار گیرد. بر همین اساس احکام اخلاقی و فقهی اسلام نیز دسته‌بندی شده‌اند. حتی در رساله‌های علمیه فقها نیز علاوه بر احکام عبادات و معاملات و احکام حقوقی، مسایل همچون، احکام نگاه کردن و ... را به تفصیل می‌توان دید. به طور کلی یکی از معتقدات مسلمانان آن است که هیچ حرکت و رفتار و فعل آگاهانه (و حتی نیت و قصدی) نیست که مشمول حکمی از احکام فقهی نباشد. [۵]

امام خمینی (ره) در جای دیگر فرموده‌اند: «اسلام دین سیاست است، حکومت دارد. شما بخشناه حضرت امیر به مالک اشتر را بخوانید ببینید چیست. دستورهای پیامبر و دستورهای امام — علیه السلام — در جنگ‌ها و در سیاست ببینید چه دارد.» [۶]

حضرت علی — علیه السلام — نیز در جای جای نهج‌البلاغه به این نکته اشاره دارند که اسلام دین اجتماع و سیاست است و تکالیف عبادی و فردی نمی‌توانند جایگزین مسایل اجتماعی و سیاسی بشوند. [۷] پس مشارکت سیاسی هم نیز نه تنها عبادت بلکه در مواردی از مهم‌ترین آن‌هاست مثلاً امام حسین — علیه السلام — برای جهاد و مبارزه با ظالمان، حج که از مهم‌ترین عبادت‌ها به حساب می‌آید را ترک کردند. بسیاری از بزرگان از علمای ما تنها به خاطر پاسخ‌گویی به نیازهای فکری، عقیدتی، فرهنگی، تربیتی و حتی سیاسی جامعه، گاه دست از زندگی زاهدانه خود می‌کشیدند و مستقیماً به فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی می‌پرداختند، نظیر آن را از قدیم تاکنون، بخصوص دوران معاصر می‌توان دید. این همان سیره مقدس رسول الله است، ایشان برای هدایت مردم و به عهده گرفتن رهبری همه جانبه (به خصوص سیاسی، حکومتی) عبادت‌های فردی خویش در غار حرا را ترک گفتند، نه اینکه عبادت را ترک کردند بلکه نوع آن را بنا به مقتضیات زمان تغییر دادند.

شاید یک آیه از قرآن کریم در اثبات مدعی کافی باشد که خدای تعالی فلسفه بعثت را در یک چیز خلاصه کرده است و آن برقراری قسط و عدالت در تمام شئون حیات فردی و اجتماعی است، «لقد ارسلنا بالبینات و انزلنا معهم الکتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط و انزلنا الحديد فيه بأس شديد و منافع للناس» [۸] همانا رسولان خود را، با آیات روشن فرستادیم و به آنان کتاب و میزان نازل کردیم تا برای مردمان قسط به پا دارند و... و واضح است که اقامه قسط به قرینه «کتاب و میزان و حديد» جز با تشکیل حکومت و تدارک وسایل آن امکان ندارد. بعلاوه مسایل عبادی و فردی خود اهمیتش در این است که می‌تواند زمینه‌ساز حضور مثبت انسان در جامعه بشود.

پاورقی ها:

[۱] مجله قیسات، شماره ۱، ص ۶۶.

[۲] کتاب کوثر، ج ۳، چ اول، ۱۳۷۳، ص ۱۱۲ و ۱۱۳، ناشر مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

[۳] طهارت، صلوٰه، زکوٰه، خمس، روزه، اعتکاف، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر

[۴] سوره حجرات.

[۵] کوثر ج ۳، چ اول، ۱۳۷۳، ص ۴۵۶، ناشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

[۶] همان، ص ۱۱۵.

[۷] نهج البلاغه، فیض الاسلام، نامه شماره ۵۳، ص ۹۸۸ و نیز خطبه ۳ و نیز خطبه ۱۳۱؛ و نیز نامه ۱۳۱.

[۸] سوره حدید، آیه ۲۵.

مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه‌های علمیه